

VLADIMIR NABOKOV

Blazon de bastard

Traducere din limba engleză
de Anca-Gabriela Sirbu

POLIROM
2020

Ultimul trimestru a fost de asemenea marcat de ascensiunea lui Paduk. Deși aparent privit cu antipatie de toți colegii, în jurul lui se înfiripase un mic grup de susținători și apărători care îl aclamară când își începu, fără ostentație, ascensiunea și când înființă, fără ostentație, Partidul Oamenilor Obișnuiți. Fiecare dintre adepții lui avea un mic cusur sau „un motiv de nesiguranță“, după cum s-ar exprima un dascăl după ce v-a fi dat pe gât un cocteil de fructe: unul dintre băieți era plin de bube, altul suferea de o timiditate bolnăvicioasă, al treilea își decapitase din greșeală sora nou-născută, al patrulea se bâlbâia atât de rău, încât aveai timp să te duci până-n colț să-ți iei o ciocolată până când reușea el să treacă de un *p* sau *b* la început de cuvânt – niciodată nu încerca să ocolească acest obstacol recurgând la un sinonim, iar când explozia se producea, în sfârșit, îi zdruncina tot trupul și-l umplea pe interlocutorul său de stropi de salivă triumfătoare. Un al cincilea adept avea o bâlbâială ceva mai sofisticată: la sfârșitul cuvintelor cheie adăuga o silabă ce venea ca un fel de ecou fără vlagă. Protecția îi era asigurată de un tânăr artăgos, cu înfățișare de maimuță care, la vârsta de șaptesprezece ani, nu reușea să țină minte tabla înmulțirii, dar era capabil să ridice un scaun pe care stătea maiestuos un alt discipol – cel mai gras băiat din școală. Nimeni nu băgase de seamă cum se înfiripase această adunare, cam ciudată, în jurul lui Paduk și nimeni nu înțelegea cum căpătase Paduk statutul de lider.

Cu câțiva ani înainte de aceste evenimente, tatăl lui îl cunoscuse pe tatăl lui Fredrik Skotoma, cel de tristă amintire. Bătrânul iconoclast, după cum îi plăcea să i se spună, trecea la acel moment printr-un proces constant de senilizare. Buzele umede, roșii, și favoriți albi, pufoși,

Îl făceau să pară, dacă nu respectabil, cel puțin inofensiv, iar trupul lui împuținat căpătase o înfățișare atât de plăpândă, încât femeile mai în vârstă din cartierul mizerabil în care locuia, văzându-l cum pășește târându-și picioarele, învăluit în aureola fluorescentă a ramolismen-
tului, se simțeau tentate să-i cânte încetisor și-i cumpărau cireșe, prăjituri calde cu stafide și șosete țipătoare care-i plăceau. Cei pe care, în tinerețe, îi inflăcăraseră scrierile lui uitaseră de mult tonul patetic al pamfletelor sale și confundau scurtimea memoriei lor cu scurtimea existenței obiective a personajului, așa încât se încruntau brusc, plini de îndoială, când li se spunea că Skotoma, *l'enfant terrible* al anilor '60, este încă în viață. Skotoma însuși, ajuns la vârsta de optzeci și patru de ani, era tentat să-și evalueze trecutul tumultuos ca pe o etapă preliminară, mult inferioară actualei perioade filozofice pe care o trăia, căci, în mod cât se poate de firesc, își vedea declinul ca pe o maturizare, ca pe o apoteoză, și era convins că tratatul haotic pe care îi ceruse lui Paduk senior să îl publice va fi considerat o operă nemuritoare.

Își exprima noua viziune asupra omenirii cu solemnitatea potrivită unei descoperiri epocale. La fiecare nivel atins în curgerea timpului pe acest pământ, susținea el, funcționa un anumit volum cuantificabil de conștiință omenească distribuită printre locuitorii planetei. Această distribuție era inegală și aici își aveau rădăcinile toate necazurile noastre. Ființele omenești, spunea el, sunt ca niște vase care conțin cantități mai mari sau mai mici din această conștiință esențialmente identică. Totuși, mai spunea el, existau căi de a uniformiza capacitatea acestor vase umane. Dacă, de exemplu, o cantitate specificată de apă s-ar pune într-un număr specificat de sticle

de mai multe tipuri – sticle de vin, urcioare, fiole de diferite forme și mărimi și toate sticlutele de parfum făcute din cristal aurit care se reflectau în oglinda unei femei – atunci distribuția lichidului ar fi inegală și nedreaptă, dar ar putea deveni egală și dreaptă fie prin măsurarea conținutului, fie prin eliminarea celor prea fanteziste și adoptarea unei mărimi standard. El introducea noțiunea de echilibru ca element fundamental, ca bază a fericirii universale, și denumea teoria „ekwilism”. Era convins că este o teorie complet nouă. Este adevărat că socialismul susținuse ideea uniformității în plan economic și că religia promisese cu multă seriozitate același lucru în plan spiritual, ca pe un statut pe care îl vom dobândi, inevitabil, după moarte. Dar economistul nu fusese capabil să vadă că egalizarea averilor era un deziderat imposibil de atins și lipsit de orice relevanță, atâta timp cât unii indivizi erau dăruiți cu mai multă minte și mai mult curaj decât alții; în mod similar, preotul fusese incapabil să sesizeze inutilitatea promisiunii sale metafizice în raport cu cei privilegiați de soartă (oameni înzestrați cu un geniu bizar, vânătorii iubitori de vânat mare, jucătorii de șah, amanții excepțional de dotați și de adaptabili, femeia strălucitoare care își scoate colierul după bal) pentru care lumea aceasta este ea însăși un paradis și care vor fi totdeauna cu o treaptă deasupra celorlalți, indiferent de ce se va întâmpla cu omenirea în creuzetul eternității. Și chiar dacă, spunea Skotoma, cei din urmă vor fi cei dintâi și invers, vă puteți imagina zâmbetul plin de superioritate pe care îl va afișa *ci-devant* William Shakespeare văzându-l pe un biet scriitorăș, autor de piese iremediabil proaste, înflorind din nou pe post de poet laureat al raiului.

Este important să menționăm că, atunci când sugera o remodelare a ființelor omenеști în conformitate cu un tipar echilibrat, autorul se ferea, prudent, să indice calea practică de urmat, precum și persoana, sau persoanele, care ar răspunde de organizarea și supravegherea procesului. Se limita doar la a afirma în mod repetat, pe tot parcursul cărții, că diferența dintre cel mai mândru intelect și cea mai umilă prostie consta în cantitatea de „conștiință universală” condensată într-un individ sau altul. Autorul părea convins de faptul că redistribuirea și regularizarea se vor petrece automat, de îndată ce cititorii vor pricepe adevărul cuprins în teza lui fundamentală. Mai trebuie menționat și faptul că bunul nostru autor de utopii avea în vedere întreaga omenire învăluită într-o ceață albăstruie, nu doar propria sa țară măcinată de o conștiință de sine morbidă. A murit la scurt timp după publicarea tratatului său, astfel încât a fost cruțat de neplăcerea de a vedea ekwilismul, incert și bine intenționat transformat (păstrându-și numele inițial) într-o doctrină politică violentă și virulentă, o doctrină ce propunea impunerea uniformității spirituale în întreaga țară prin intermediul celui mai standardizat segment de populație, și anume armata, sub supravegherea unui stat excesiv de umflat și periculos de divin.

Când tânărul Paduk a înființat Partidul Oamenilor Obișnuiți întemeiat pe cartea lui Skotoma, metamorfoza ekwilismului era abia la început, iar băieții frustrați care organizau acele jalnice întruniri în clase urât mirositoare încă băjbăiau în căutarea unei căi de a face vasele umane să se conformeze unui standard mediu. În anul acela un politician corupt fusese asasinat de un student numit Emerald (nu Amrald, cum greșit este scris, de obicei, numele lui în străinătate), care la proces s-a prezentat, fără

nici o noimă, cu un poem compus de el – o probă tipică de retorică nevrotică și șchioapă – în care-l ridică în slăvi pe Skotoma pentru că el

*... ne-a învățat să slăvim Omul Obișnuit,
ne-a arătat că nu există
copac fără-de pădure,
solist fără-de orchestră,
val fără-de ocean,
și viață fără-de moarte.*

Firește, bietul Skotoma nu făcuse nimic din toate acestea, dar poemul era acum cântat pe melodia *Ustra mara, donjet domra* (un cântecel îndrăgit care preamărea virtuțile bahice ale vinului de agrişe) de către Paduk și prietenii săi, pentru ca, în timp, să devină un șlagăr ekwilist clasic. În zilele acelea un ziar burghez a publicat întâmplător o bandă desenată ce prezenta viața doamnei și domnului Etermon (Cutare). Cu un umor convențional și o compasiune vecină cu obscenitatea, domnul Cutare și nevasta lui erau urmăriți din hol până în bucătărie și din grădină până în pod, în toate momentele semnificative ale vieții lor, viață care, în ciuda fotoliilor confortabile, a tot felul de chestii electrice și a unui obiect de sine stătător (un automobil), nu se deosebea în mod fundamental de viața de cuplu a omului de Neanderthal. Domnul Cutare, care moțăia pe canapea sau se furișa la bucătărie să adulmece cu aviditate erotică tocana care sfârâia pe foc, reprezenta în mod inconștient dovada vie că ideea imortalității umane trebuie respinsă, întrucât gândirea lui, în ansamblu, era o fundătură, lipsită de capacitatea și de valoarea care să o îndreptățească la a-și depăși condiția de muritor. Și totuși nici nu ți-l puteai

imagina pe domnul Cutare dându-și duhul, nu doar din cauză că regulile umorului tolerant nu permiteau înfățișarea lui pe patul de moarte, ci și pentru că nici cel mai mic detaliu de decor (nici măcar scena când el joacă pocher cu agenții de asigurări) nu sugera ideea morții absolut inevitabile; așa se face că, deși, pe de-o parte, domnul Cutare personifica respingerea ideii de nemurire, era el însuși nemuritor, iar pe de altă parte nu putea spera să se bucure de viața de apoi pentru simplul motiv că i se refuza prezența unei camere mortuare – un element de confort minimal – în casa lui altminteri frumos structurată. În perimetrul acestei existențe perfect etanșe, tânăra pereche ducea o viață la fel de fericită ca orice alt cuplu tânăr: azi un film, mâine o mărire de salariu, ceva bun la cină – viața lor era plină de astfel de bucurii și altele asemenea lor – iar cel mai rău lucru care li se putea întâmpla era să-și tragă un tradițional ciocan peste tradiționalul deget mare sau să uite data de naștere a șefului. Afizele îl înfățișau pe domnul Cutare fumând marca de țigări pe care o fumau milioane de alți indivizi – și nu era posibil ca toți aceștia să greșescă – și fiecare domn Cutare trebuia să și-i imagineze pe toți ceilalți domni Cutare, până la președintele statului, care tocmai îi luase locul Ultimului Theodor, un tip prostănac și apatic, întorcându-se la sfârșitul zilei de muncă la fericirea culinară (abundentă) și la fericirea conjugală (sărăcicioasă) din sânul familiei Cutare. Dacă facem abstracție de divagațiile senile din cuprinsul teoriei ekwilismului (dar chiar și acolo ideea unei schimbări radicale, a unei nemulțumiri față de condițiile existenței era prezentă), Skotoma înfățișase ceea ce el numea „burghezia mărunță” cu toată mânia anarhistă de care era capabil și ar fi fost